

BASISONDERWIJS

'EN DAN GAAN WE NOG EVEN NAAR BUITEN'

BUITENSPELEN EN SPEELPLEINEN ON DE

Buitenspelen in de pauze kan zo leuk zijn als een goed georganiseerde gymles. Veel verschillende activiteiten, duidelijke regels en opdrachten, structuur, intensief mee kunnen doen op je eigen niveau. Het verschil tussen buitenspelen en de gymles is dat je minder moet. Je mag er natuurlijk ook voor kiezen om niet mee te doen met een activiteit op het plein. Lekker samen kletsen moet ook kunnen in een pauze. Bewegen mag.

Over hoe dat gestalte kan krijgen gaat dit artikel. Door: Bastiaan Goedhart en Ton de Ruijter

Om te bewerkstelligen dat er op een prettige wijze kan worden gespeeld/bewogen moeten bewegers en 'kletsers' geen last hebben van elkaar. En dat je keuze om eerst te bewegen en dan te kletsen of andersom ook moet kunnen. Het is allemaal makkelijker bedacht dan geregeld. Er blijkt nogal wat te komen kijken bij het goed inrichten van een schoolplein en het organiseren van het buitenspelen. Allerlei problemen komen we tegen zoals te weinig ruimte, geen voorzieningen, geen afgebakend gebied, pestgedrag of foute stoei- of pakspelletjes.

In dit artikel gaan we dieper in op de voorwaarden om prettig te kunnen buitenspelen en de mogelijkheden om de kwaliteit van het buitenspelen te verbeteren.

Drie belangrijke voorwaarden zijn:

1 een aantrekkelijk en veilig plein met veel mogelijkheden
2 niet teveel kinderen op een te klein oppervlakte, oftewel ruimte!

3 leerkrachten die spel en bewegen stimuleren.

Er moet natuurlijk wel iets te doen zijn om prettig te kunnen buitenspelen. Veel kinderen hebben een aantrekkelijk plein nodig. Uitdagende klimtoestellen, een glijbaan of schommels. Gelukkig kunnen ook veel kinderen zich al vermaken met een wat mindere inrichting, want niet elke school kan zich veel uitdagend materiaal veroorloven. Duidelijk zal zijn dat een gevarieerd plein waar je verschillende activiteiten kunt doen meer kinderen uitlokt tot buitenspel dan een grote *grijze* ruimte.

En als er dan verschillende dingen te doen zijn tijdens het buitenspelen, dan mag niet het recht van de sterkste gelden. Iets dat meestal gebeurt als veel kinderen hetzelfde willen en er geen begeleiding is. Natuurlijk loopt er tijdens het buitenspelen onder schooltijd altijd wel iemand buiten, maar dat is niet altijd de oplossing tegen de brutalen die het halve schoolplein hebben.

Wat betreft de begeleiding op het schoolplein zou het mooi zijn als scholen daar meer aandacht voor zouden hebben. Alleen al het feit dat het vaak "pleinwacht" of "surveilleren" wordt genoemd. Het geeft aan hoe we tegen het buitenspelen

aankijken. Een chaotische activiteit waarbij we goed in de gaten moeten houden wie zich niet aan de regels houdt? Leerkrachten die buitenlopen zouden het accent meer moeten leggen op het begeleiden en initiëren van activiteiten en minder op het controleren. Natuurlijk staat dit niet helemaal los van de hoeveelheid kinderen en de mogelijkheden op een schoolplein. Feit blijft dat veel leerkrachten vooral een reactieve rol hebben, maar dat een proactieve rol een ander resultaat kan hebben.

EEN BETERE ROL VOOR DE LEERKRACHT

Een manier om leerkrachten een betere rol op het schoolplein te laten hebben is hen *bewust te laten kiezen* voor het begeleiden van het buitenspelen in plaats van de verplichting om een kwartiertje buiten te moeten lopen. En als leerkrachten er voor kiezen, dan zou het een onderdeel moeten zijn van hun taakuren. Je kan bijvoorbeeld in de Sinterklaascommissie of

ON DER DE LOEP

het schoolreisje regelen, maar je kan je ook richten op het schoolplein en het buitenspelen. Ongetwijfeld zitten er in elk team leerkrachten die meer affiniteit hebben met bewegingsonderwijs en buitenspelen dan anderen. De verschillen in interesse kan je zinvol benutten.

Een gevolg van betere begeleiding bij het buitenspelen kan zijn dat er meer effectieve leertijd over blijft doordat er minder conflicten hebben plaatsgevonden. Er kan veel lestijd verloren gaan na een pauze met het uitpraten of aandacht besteden aan incidenten die tijdens het buitenspelen hebben plaatsgevonden. Als kinderen prettig buiten hebben gespeeld komen ze weer energiek in de klas. Buitenspelen kan ook een positieve invloed hebben op de groeps sfeer.

Andere kwaliteitsimpulsen kunnen zijn:

- gescheiden pauzes
- structureren van de ruimte
- de speelpleinkist
- transfer met de gymles
- programma's, projecten of thema's.

GESCEIDEN PAUZES

Veelal wordt er besloten om met gescheiden pauzes te werken als het plein te klein blijkt voor een pauze van de hele school in één keer. Weinig scholen kiezen er bewust voor om een pauze te scheiden om zodoende meer ruimte te creëren. Toch kan dit een eenvoudige manier zijn om het buitenspelen aantrekkelijker te maken voor de kinderen en de leerkrachten. Door een gescheiden pauze komt er twee, drie of vier keer zoveel ruimte. En dus kan je meer bewegen en is de kans op conflicten waarschijnlijk kleiner. De zogenaamde "hotspots" kunnen door meer kinderen en vaker gebruikt worden. Een nadeel kan zijn dat er langer geluid is rond de school, maar dat hangt ook af van de structuur op een schoolplein. Een ander nadeel kan zijn dat er meer begeleiding nodig is.

STRUCTUREREN VAN DE RUIMTE

Op veel schoolpleinen beslaat een groot voetbalveld ongeveer 50% van de ruimte. Je kunt je afvragen wie daar mogen voetballen en ook wie er een aandeel heeft in het spel. Grote kans dat de betere voetballers daar de dienst uitmaken en het meest aan de bal zijn. Leuk voor de voetballers die goed zijn, minder leuk voor de mindere voetballers of de kinderen die het slechts af en toe eens mee willen doen. Want die laatste groepen maken geen schijn van kans om beter te leren voetballen, als ze al mee mogen doen.

En van echt lekker voetballen is ook geen sprake als je 12 tegen 13 op een schoolplein speelt! Sterker nog, het levert vaak een hoop conflicten op. Dus ergeren de leerkrachten zich en

wordt het voetbal weer voor onbepaalde tijd verboden. Hiermee nemen we een activiteit van de kinderen af die ze heel graag willen doen, terwijl door een duidelijke structuur deze activiteit ook best gedaan kan worden. Beter structureren van de ruimte kan door bijvoorbeeld meer veldjes te maken. En het maken en ophangen van *roosters* wie, wanneer, waar mag voetballen of basketballen etc. zorgt voor een hoop duidelijkheid. Als de roosters op het raam worden gehangen is het voor leerkrachten en kinderen duidelijk wie er aan de beurt is. Een andere manier om duidelijk structuur aan te brengen is met behulp van een likje betonverf. Hiermee kun je kleine veldjes schilderen waar gevoetbald mag worden. Of veldjes om een tikspel te spelen, boompje verwisselen of hinkelbanen. Meer veldjes zorgen voor meer keuzemogelijkheden en meer variatie in het buitenspelen.

Structuur aanbrengen met betonverf

DE SPEELPLEINKIST

Een grote kist met veel materialen waarmee kinderen buiten kunnen spelen biedt een uitgelezen kans om het buitenspelen te stimuleren. Een kist per groep is goed te overzien. Eenvoudig materiaal kan er voor zorgen dat alle kinderen iets te doen hebben. Tevens kan het ervoor zorgen dat kinderen positief met elkaar in contact komen doordat ze samen spelen, materiaal ruilen, elkaar gaan nadoen etc. De speelpleinkist kan gevuld worden door de leerkracht, de vakleerkracht en natuurlijk door de kinderen. Denk na over de volgende vragen:

- *wat is leuk?*
- *wat gaat niet snel kapot?*
- *wat is veilig?*
- *wat is niet te duur?*
- *wie gaat het waar aanschaffen?*
- *wie mag er wanneer mee spelen?*
- *hoe zorgen we ervoor dat de kist compleet blijft?*

De speelpleinkist

Met name de laatste vraag is goed om even bij stil te staan. Als slechts één groep op een school een prachtige kist vol spullen heeft is de kans groot dat de hele school daarmee wil spelen. De controle hierover is moeilijk. Ook als de elke groep zijn eigen speelpleinkist heeft kan er snel iets kwijt of in een verkeerde kist terecht komen. Een manier om ervoor te zorgen dat het materiaal zoveel mogelijk compleet blijft is *het leenbord*.

Voorbeeld van een leenbord

Dit is een bord met plaatjes of foto's van het materiaal waar de kinderen hun naamkaartje op kunnen hangen als ze het materiaal willen lenen.

Bij het terugbrengen van het materiaal krijgen ze hun kaartje terug. Materiaal kun je dus best uitlenen in de pauze, als je het uiteindelijk maar weer terugvraagt of krijgt.

Een soortgelijke manier is een lijst van het materiaal in de speelpleinkist waarop de namen worden geschreven van de kinderen die er mee willen spelen. Deze klusjes kunnen in hogere groepen goed ingevuld worden door de klassendienst van de week. Sommige kinderen uit groep 7 of 8 kunnen deze taak ook heel goed uitvoeren voor een onderbouwgroep.

TRANSFER MET DE GYMLES

Wat kun je op het speelplein doen dat je hebt geleerd in de les bewegingsonderwijs?

De transfer tussen de gymlessen en het buitenspelen is vaak eenvoudiger te zien dan we denken. Tal van activiteiten kunnen zo buiten (na)gespeeld worden, met dezelfde regels of soms een kleine aanpassing. De transfer gaat veel verder dan touwtjespringen, waarvan iedereen begrijpt dat je dat ook prima op een schoolplein kan doen. Neem boompje verwisselen, een paar geleverde tegels op de juiste afstand van elkaar en groep 1 tot en met 8 kan er boompje verwisselen. Als er in de lessen bewegingsonderwijs aandacht wordt besteed aan hoe je dit spel speelt en hoe je de meest voorkomende conflicten kan oplossen kunnen kinderen het gemakkelijk spelen.

Voor voetbal geldt hetzelfde. Kleine partijtjes voetbal van één tegen één, twee tegen twee of op een groter veld bijvoorbeeld vier tegen vier, is leuk om te spelen. Ook allerlei lummelspelen of miksituaties zijn uitermate geschikt om het schoolplein te doen.

De lijst van activiteiten met een transfer naar het buitenspelen is lang. En dus kan iedere (vak)eerkracht kiezen wat hij de leukste vindt of het meest geschikt voor dat schoolplein of die kinderen!

Voorbeelden zijn onder andere:

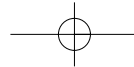
- boompje verwisselen
- touwtje springen
- skippyballen
- diabolo
- jongleren
- duikelen
- hoepels
- hinkelen
- stelten
- vos kom uit je hol
- bewegen op muziek
- (tafel)tennis
- elastieken
- voetbal (panna)
- lummelspelen
- skeeleren
- skaten
- basketballen
- eitje leggen
- annemarie koekoek
- kleefspel/scatch
- fopbal
- scoop
- spring in de kring.

PROGRAMMA'S, PROJECTEN OF THEMA'S

Het schoolplein is natuurlijk ook geschikt voor allerlei projecten of om te gebruiken als ruimte bij thema's die op school spelen. Andere accenten in het buitenspelen die snel te realiseren zijn de maandactiviteiten. Elke maand een andere acti-

Boompje verwisselen op het schoolplein

	maandag	dinsdag	woensdag	donderdag	vrijdag
Veldje 1 pauze 10.00 – 10.15	Meisjes groep A	Meisjes Groep C	Groep A	Meisjes groep A	Meisjes Groep C
Veldje 2 pauze 10.00 – 10.15	Jongens groep A	Jongens groep C	Groep C	Jongens groep A	Jongens groep C
Veldje 1 pauze 10.15 – 10.30	Meisjes groep B	Meisjes Groep D	Groep B	Meisjes groep B	Meisjes Groep D
Veldje 2 pauze 10.15 – 10.30	Jongens groep B	Jongens groep D	Groep D	Jongens groep B	Jongens groep D

Een voorbeeld van een maandindeling

viteit extra onder de aandacht brengen. Hierbij kan men rekening houden met landelijke campagnes, sporttoernooien of een rage onder de kinderen (knikkeren, flippo's etc.)

September

springtouwen, lange touw, korte touw

Oktober

kleine activiteiten

mikado dobbelsteenspelen dammen schaken memory

November

extra aandacht voor dans (inspelen op landelijke campagnes)

December

verstop activiteiten - bovenbouw levend stratego

Januari

voetbalactiviteiten - basketbalactiviteiten

Februari

ski-gymnastiek, elastieken meertallen

Maart

jongleren- ballen, diablo

April

knikkeren met allerlei variaties

Mei

skeelers, skateboarden, kleine fietsen

Juni

waterspelen - brandslang - waterpistolen

Een van de projecten die een positieve verandering kan aanbrengen is *het schoolpleinproject*. Centraal staat de aanpak van het schoolplein. Bijvoorbeeld door kinderen mee te laten denken en beslissen over de inrichting. Of door het ophalen van materiaal om mee te kunnen spelen. Manieren om *goedkoop* aan materiaal te komen zijn onder andere:

- een oproep voor het inleveren niet gebruikt sportmateriaal in de schoolnieuwsbrief
- meedoen aan landelijke acties, denk aan b.v. de hartstichting met frisbees of strandballen
- een oproep in de krant om op een bepaald tijdstip in het centrum van het dorp /stad om niet gebruikt sportmateriaal in te leveren
- haal oude fietsbanden bij de rijwielhandel (die zijn multifunctioneel bruikbaar)
- de leerlingen kunnen bepaalde materialen zelf maken; denk aan knikkerpotjes, knikkerdozen, tolletjes, zweefvliegtuigjes
- bekijk acties van bepaalde winkels of vraag demoproducten bij speelwinkels

- organiseer een sponsorloop ten behoeve van buitenspeelmaterialen.

TOT SLOT

Met dit artikel hopen we een praktische bijdrage te leveren voor ieder die met het schoolplein en het buitenspelen aan de slag wil gaan. Voor vakleerkrachten bewegingsonderwijs zal het niet altijd even makkelijk zijn om veranderingen aan te kunnen brengen. Er moet draagvlak zijn binnen een team van onderwijzers en ook steun van uit het management is prettig. Om veranderingen voor elkaar te krijgen zijn praktische kleine stapjes het meest eenvoudig. Een pot betonverf, een les bewegingsonderwijs die aansluit bij buitenspelen en wellicht een klein budget per groep voor wat buitenspeel materiaal.

En een vervolg kan zijn om te kijken naar gescheiden pauzes, een andere manier van begeleiden en buitenspeelroosters per groep.

Met een steeds beter georganiseerde pauze of buitenles hoeft je in ieder geval niet druk te maken over één ding; de wil van de kinderen om lekker te spelen!

Twister op het schoolplein

Over de auteurs

Bastiaan Goedhart is vakleerkracht in het basisonderwijs en docent bewegingsonderwijs op de Hogeschool InHolland/pabo in Haarlem

Ton de Ruijter is vakleerkracht in het basisonderwijs en docent aan de ALO in Amsterdam.

Foto's bij dit artikel: Bastiaan Goedhart

CORRESPONDENTIE: t.de.ruijter@hva.nl

